

Kitap Tanıtımı/Book Review: Atilla Aktaş, *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türk Kimliği ve Milliyetçi Söylem*. Ankara: Altınordu Yay., 2020, ISBN. 978-605-7702-55-5.

Yazar/ Author

İsmail KEKEÇ

ORCID ID

0000-0001-9331-0371

Makale Türü / Type of Article: Kitap Tanıtımı/Book Review

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 29 Nisan / April 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 11 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

DRJI

EuroPub

MLA
International
Bibliography

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography:Kabul Tarihi /AcceptanceDate : 28Oct 2019

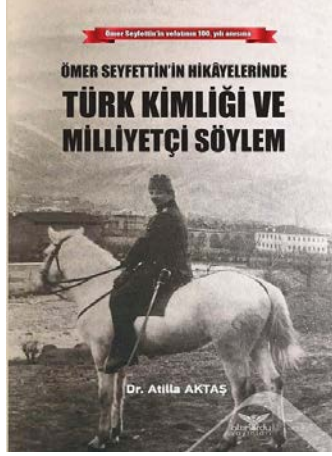
DRJI Directory of ResearchJournalsIndexing: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Kitap Tanıtımı/Book Review: Atilla Aktaş, *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türk Kimliği ve Milliyetçi Söylem*. Ankara: Altınordu Yay., 2020, ISBN. 978-605-7702-55-5.

Bilindiği üzere 2020 yılı, Türk edebiyatında hikâye türünü başlı başına bir tür olarak benimsemiş olan, şiiirleriyle, makaleleriyle oldukça verimli bir ömür geçirmesine rağmen genç yaşta hayatını kaybeden yazarımız Ömer Seyfettin'in vefatının 100. yılı idi. Bu yılda bu güzide yazarımızın hatırasını yaşatmak için çok sayıda inceleme ve araştırma yazısı yazıldı, özel sayılar ve hatıra kitaplar hazırlandı. Yazarımızın kendisini ve edebî hayatını irdeleyen kimi çalışmaların ise yeniden basımları yapılarak ilgilisinin ve meraklısının dikkatine sunuldu. Prof. Dr. Hülya Argunşah'ın editörlüğünde hazırlanan Kültür Bakanlığı'nın neşrettiği *Ömer Seyfettin* hatıra kitabı, yine Prof. Dr. Hülya Argunşah, Prof. Dr. Abdullah Şengül, Dr. Murat Gür'ün editörlüklerinde hazırlanan ve Dergâh Yayınları tarafından neşredilen *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*, editörlüğünü Prof. Dr. Fatih Sakallı ve Prof. Dr. Yakup Çelik'in yürüttüğü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nce basılan *Ölümünün 100. Yılında Ömer Seyfettin Kitabı*, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi'nin *Ömer Seyfettin Özel Sayısı* ve Türk Dili Dergisi'nin *Ömer Seyfettin Özel Sayısı*'nı 2020 yılında Ömer Seyfettin hakkında hazırlanan hatıra çalışmalara ve özel sayılara örnek olarak

* Dr. Arş. Gör., Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/ÜŞAK, email: ismail.kekec@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9331-0371

sunabiliriz. Aynı zamanda Prof. Dr. Mitat Durmuş'un *Ömer Seyfettin'in Anlatılarında Kendilik Bilinci ve Öteki* adlı kitabının ve Prof. Dr. Hülya Argunşah'ın titizlikle hazırladığı *Ömer Seyfettin Hikâyeler 1 ve 2* ve *Ömer Seyfettin Makaleler* çalışması da gözden geçirilmiş biçimde yeniden basıldı. Son derece sevindirici olan bu hareketliliği, Ömer Seyfettin'in kişisel ve toplumsal belleğimizde bıraktığı olumlu imajının bir göstergesi olarak yorumlamak da mümkün sanıyorum.

Vefatının 100. yılında yazarımız hakkında yayımlanmış dikkate değer çalışmalardan birisi de Dr. Atilla Aktaş'ın kaleme aldığı ve *Ömer Seyfettin'i Hikâyelerinde Türk Kimliği ve Milliyetçi Söylem*" başlığını taşıyan kitap oldu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı dalında Prof. Dr. Nurullah Çetin danışmanlığında hazırlanan ve 2019'da yine aynı isimle sunulmuş doktora tezinden yola çıkılarak kaleme alınmış olan bu çalışma, Ömer Seyfettin'in hikâyelerine pek çok açıdan farklı görüşler, yorumlar getiriyor. Hikâyelerin sosyo-politik ve psikolojik etki alanlarına dikkat çekmesinin yanı sıra edebî eserlerde kimlik inşasının ve ideolojinin dile getirilme biçimlerinin peşine düşüyor. Taşdığı bu niteliklerle Aktaş'ın çalışması yeni edebiyat incelemelerinde alışlagelen hayatı-sanatı-eserleri kalıbının dışına çıkıyor. Aynı zamanda tematik incelemelerin boyutunu aşan kuşatıcı içeriğiyle kendi içinde tutarlı bir metodolojiye de sahip.

Avrupa'da özellikle az gelişmiş azınlıklar arasında baş göstermeye başlayan milliyetçilik hareketleri, yirminci yüzyıldan itibaren çok uluslu yapıya sahip olan imparatorlukları da yıkılmanın eşiğine getirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu da hem siyasi konjonktür gereği, hem de çok parçalı etnik yapısından ötürü azınlık isyanlarına engel olamadığı gibi, dağılma sürecinde birçok farklı etnik yapının kurduğu ulus devletlere bölünme yoluyla parçalanmaya başlamıştır. Yunanlılardan sonra Sırplar egemenliklerini kazanmış, ilerleyen yıllarda Bulgar ve Ermenilerin çetecilik faaliyetlerine eklenen Müslüman azınlıkların isyanları ile Birinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı atmosferine girilmiştir. Böyle bir ortamda millî bilinci olmayan ve imparatorluğun dağılışı karşısında millî bir gaye gütmeyen Anadolu Türklerinin istikametsiz kalması, dönemin muhafazakâr ve milliyetçi aydınlarının kabullenemediği bir durumdur. Üç tarz-ı siyaset tanımlamasından hareket edilecek olursa, Osmanlılık düşüncesinin iflası ve bizzat Müslümanlarca geçersizleştirilen İslamcılık hayali karşısında ayakta sadece Türkçülük fikri kalmıştır. Tabanda bir karşılık bulamayan Türkçülük fikrinin kamuoyunca benimsenmesini ise başını Ziya Gökalp'ın çektiği 'Halka Doğru' hareketi sağlamaya çalışmıştır. 'Halka Doğru'culuğun dil, edebiyat ve medeniyet noktasında en güçlü dayanaklarını oluşturan isim

de Ömer Seyfettin'dir. Önce dilin sadeleşmesini ve halkın okuyup anlayabileceği bir Türkçeyi savunmuş, dilin sadeleşmesiyle de düşüncelerini hikâyeleriyle ve makaleleriyle toplumun dikkatine sunarak bilinçlendirmeyi ve millî bir direnç noktası oluşturabilmeyi amaçlamıştır.

Aktaş'ın çalışması da edebiyatın ihtilalci, yeniden inşa edici ve yönlendirici özelliklerini, sanatsal yeteneğiyle harmanlayarak kullanan Ömer Seyfettin'in bunları hangi yöntemlerle ve ne şekilde yaptığını belirlemeye çalışan bütüncül bir çalışma olarak görünüyor. Uzun bir giriş bölümüyle başlayan kitabın bu bölümünde, metot itibarıyla tümünden gelimci bir anlayış benimsenmiş. İlk kimlik kavramını ve kimliğin bir alt dalı olarak millî kimlik kavramını, ardından millî kimliğin dil ve edebiyat ile ilişkisini ayrıntılarıyla ele alarak farklı düşünürlerin görüşlerini tartışmaya açan yazar, pek çok milliyetçilik kuramcısının görüşlerine yer vermekle beraber Eric Hobsbawm'ın ve Anthony Smith'in millî kimliğe yaklaşım biçimini önceliyor. Dil ve edebiyat hususunda ise Alman romantizminden yola çıkarak dili ve edebiyatı milliyet unsurunun esası olarak ele alan Herder ve Fichte gibi düşünürlerin yanı sıra Gregory Jusdanis'in tespitlerine de yer veriyor.

Aktaş kitabın giriş bölümünün ikinci kısmında ise millî kimlik ve milliyetçilik bağlamında "Edebiyatta İdeolojik Söylemin Sınırları"nı belirlemeye çalışıyor. Milliyetçiliğin ve millî kimliğin dile getiriliş biçimlerini irdelerken Foucault'nun ideoloji tanımlamasının yanı sıra söylem ve iktidar arasında kurduğu korelasyondan faydalanyor. Edebî eserde bir düşüncenin dile getirilme biçimini ise Mihail Bahtin'in söylem kuramından hareketle açıklıyor. Açıkçası yazarın her ikisi de anlaşılacak ve kullanılmak boyutuyla oldukça karmaşık olan bu düşünürlerin kuramlarındaki kesişim noktalarını gayet açık ve anlaşılır biçimde belirleyebildiğini söylemek mümkün. Girişin üçüncü kısmı ise Türk milliyetçiliğindeki temel yaklaşımları hem tarihsel gelişim olarak, hem de öncülerin katkıları bakımından detaylı şekilde inceliyor. Osmanlı'da yayılmakta olan Türkçülüğün tek bir bloktan meydana gelmediğini, farklı yapıları bir arada tutmakta olan Türkçülüğün Osmanlı'daki ve Batı'daki Türklük algısıyla da ilişkili olduğunu vurguluyor.

Bu uzun giriş bölümünden sonraki ilk bölümde Ömer Seyfettin'in hayatını ve edebî kişiliğini ele alan Aktaş, bilhassa Tahir Alangu'nun *Ülkücü Bir Yazarın Romanı Ömer Seyfettin* adlı monografisinden geniş ölçüde yararlanmış görünüyor. Aynı zamanda farklı monografilerin vermiş olduğu bilgileri karşılaştırarak Ömer Seyfettin'in günlüğü, hatıra defteri gibi birinci el kaynakların yanı sıra Osmanlı Arşivi belgelerinden de istifade ediyor.

Ömer Seyfettin'in ordudan ihracıyla ve Tetkikât-ı Lisaniye komisyonu üyeliğiyle ilgili olarak bu bölümde kullanılan belgeler kitabın en son kısmında da tam olarak verilmiş. Kitabın, Ömer Seyfettin'in edebî hayatı kısmında ise o güne kadar yapılmış çalışmalardan derlenen bilgilerin ek olarak yeni bir bilgi verilmiyor. Yazarın edebî yetkinliğini analiz etmekle yetiniliyor.

İkinci bölümde ise Genç Kalemler topluluğu ve Yeni Lisan teferruatıyla ele alınıyor. Yeni Lisan için "bir kültür ihtilali" tanımlamasını yapan Aktaş, savını güçlendirmek için evvela Yeni Lisan'a kadar olan dilde sadeleşme çabalarını özetleyerek veriyor. *Genç Kalemler* mecmuasının yayın faaliyetlerine geniş bir şekilde değinmekle birlikte kendisinden önceki dilde sadeleşme çabalarının neden başarısız olduğuna dair mukayeseli yorumlar yapıyor. Ziya Gökalp'ın, Ali Canip ve Ömer Seyfettin'in faaliyetlerine dair yorumlar, isabetli alıntılarla desteklendikten sonra Yeni Lisan hareketine zemin oluşturan düşüncelere de değinilerek tarihsel bağlamda dilde sadeleşme hikâyemize çok katmanlı bir bakış açısı oluşturuluyor. Yazar böylelikle okurunu, Ömer Seyfettin'in milliyetçiliğini ve idealistliğini sadece hikâyelerinde değil, düşüncelerinde ve eylemlerinde de görmesi gerektiğine dair bilgilerle donatıyor.

Atilla Aktaş çalışmanın üçüncü bölümde, kitaba adını da veren kısımlardan biri olarak "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türk Kimliği"ni irdelemeye başlıyor. Burada yazarın Ömer Seyfettin'in hikâyelerine dair yapmış olduğu tespitlerinin son derece yerinde olduğu görülmektedir. Aktaş, Ömer Seyfettin'in hikâyelerine dâhil ettiği tipleri belli düşünce kalıplarını ve ideolojik yönelimleri temsil eden birer 'sembol birey' olarak çizmekle kalmayarak, onların eylemleriyle düşünceleri arasındaki uyum veya uyumsuzluğa göre olumlanan yahut olumsuzlanan tipler olarak sınıflandırma yoluna gitmiştir. Yanı sıra toplumsal, etnik, düşünsel ve de davranışsal tavırlarıyla tipler Ömer Seyfettin'in betimlediği kadarıyla birer ideolojinin temsilcisi konumuna gelerek, o ideolojiyi okur nezdinde benimsenebilir yahut reddedilebilir bir konuma getirdiği iddia edilmektedir. Aktaş'ın tezine göre Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki tiplerin temsil ettikleri değerlerle yakaladıkları uyum, davranışlarına sirayet ederek onları yazarın tarafındaysa doğrucu, ilkeli ahlaklı çizmesine; yazarın karşındaysa da ahlaksız, yalancı, düzenbaz ve sahtekâr olarak yansıtmasına neden olmuştur. Böylelikle Ömer Seyfettin, okurunun hem kendi düşünce biçimini hem de yüksek ahlakî değerleri benimsemesini temin etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda Türk kimliği millî idealizm, kahramanlık, devleti yüceltme, millî duygulanım, mantıklı ve tutarlı düşünceyle hareket gibi özelliklerle

yüceltilirken; Türklere düşmanlık eden etnik unsurlar ise davranışlarındaki ikircikli tutum, sahtekârlık, tamahkârlık gibi özellikleriyle çizilmiştir. Bunun yanı sıra Ömer Seyfettin'in toplumcu bir yazar olması hasebiyle millî kimlik tipleri zihinsel, ahlaki, kahraman, kadın, asker şeklinde kategorize edilmiş. Olumsuz toplumsal tipler ise kozmopolitler, asker ve memur, İslamcı, bağnaz Müslüman ve külhanbeyi tipleri başlıkları altında ele alınmış. Bölümün sonunda ise, hikâyelerde sembolik değer taşıyan eşya ve varlıklara yönelik tespit ve değerlendirmelerde bulunularak yine milliyetçilik kuramlarına atıflar yapılmıştır.

Aktaş, çalışmasının son bölümünde ise, Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki milliyetçi söylemin izini sürüyor. Milliyetçilik ideolojisi çerçevesi içinde yapılan bu söylem analizi çalışmasında Türklerin ötekiler hakkındaki söylemleri ile ötekilerin Türkler hakkındaki söylemleri arasındaki çatışmaları örneklendirerek söylem maksatlarını teker teker açıklıyor. Bu noktada Ömer Seyfettin'in diğer ideolojik ve siyasi eğilimlere ve akımlara yönelttiği üstü kapalı eleştirilerin de hikâyelerde nasıl tezahür ettiğini analiz eden Aktaş, bunları eleştirel ve parodik olarak sınıflandırıyor. Eleştirel yaklaşımdaki ciddiyet ve parodik yaklaşımdaki gülünç itibarsızlaştırma ile Ömer Seyfettin'in anlatı sanatına hâkimiyetinin de bir tespitini yapıyor. Millî inşa söylemi başlığı altında Ömer Seyfettin'in hikâyelerini kaleme alış amacını belirlemeye çalışan yazar, devamındaki alt başlıklarda da Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde siyasi söylemin ortaya çıktığı kurgusal yapıyı sağlıklı bir yöntemle çözümlüyor. Hikâyelerde mekânın, zamanın, seçilen dekorun ve anlatım tarzının tesadüfe bırakılmadığını, bütün anlatım unsurlarının Ömer Seyfettin'in düşüncesini okura tebliğ etmeye yönelik bir bütünlük arz ettiğini iddia eden Aktaş, çalışmasını yazarımızın millî tarihe yaklaşım biçimini değerlendirerek nokt alıyor.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde Atilla Aktaş'ın olgun ve nesnel bir anlatım/aktarım biçimi belirlediğini ve bu anlatım/aktarım tarzına çalışmanın başından sonuna kadar sadık kaldığını görmek mümkün. Önsözde de belirttiği gibi sevilen bir yazarı, çok sayıda insan tarafından benimsenmiş bir ideolojinin izdüşümüyle çözümlenmeye çalışmanın zorluğunu biraz da bu nesnellik aracılığıyla aşabilmiş duruyor. Sonuç olarak *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türk Kimliği ve Milliyetçi Söylem*, Ömer Seyfettin yöntemle de gelecekte farklı yazarları, şairleri, çeşitli ideolojilerin ve söylem türlerinin perspektifinden inceleyecek çalışmalar açısından da örnek bir çalışma olarak görülebilir.